

Теорія та методика навчання

УДК 378.537.016:78

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16729789>

Зміст і основні напрями вокально-хорової роботи учителів музичного мистецтва у контексті підготовки школярів до участі у вокально-хорових заходах

Жень Цзіньянь

Аспірантка Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
Вул. Пирогова 9, 02000, <https://orcid.org/0009-0004-9877-8781>

Прийнято: 18.07.2025 | Опубліковано: 29.07.2025

Анотація. У статті автор розглядає актуальну проблему формування в школярів виконавських вокально-хорових умінь у контексті основних напрямів системного оновлення форм, методів і засобів вокально-хорової роботи вчителів музичного мистецтва. Для досягнення поставленої у статті мети щодо теоретичного обґрунтування й визначення сутнісно-змістових аспектів вокально-хорової роботи учителів музичного мистецтва з підготовки учнів до участі у вокально-хорових заходах автор залучає метод теоретичного аналізу досліджуваного феномену для характеристики музично-психологічних, вокально-технічних, творчо-діяльнісних, художньо-естетичних, виховних, виконавських та інших його аспектів. Проведений аналіз науково-теоретичних, методичних джерел з багатоаспектної проблематики вокально-хорової роботи дозволив констатувати про її педагогічний потенціал щодо формування в школярів практичних вокально-хорових умінь і навиків, удосконалення музичних

здібностей, інтенсифікації всебічного аксіологічно-духовного розвитку, формування художньо-естетичних смаків, ідеалів, ціннісних орієнтацій тощо. Базис для дослідження вокально-хорової роботи згідно до особистісно-мотиваційного і процесуально-діяльнісного напрямів у контексті їх взаємозв'язку склала сукупність позицій щодо цілеспрямованості й творчо-діяльнісного характеру процесу вокально-хорової роботи, вмотивованості учнів щодо участі в прилюдних мистецьких вокально-хорових заходах, сформованості в них комплексу знань у галузі вокально-хорового виконавства. Забезпечення особистісно-мотиваційного напрямку вокально-хорової роботи щодо діалектики формування виконавських вокально-хорових умінь учнів розкрито у контексті педагогічного стимулювання пізнавальних інтересів і художньо-естетичних потреб, пов'язаних із вокально-хоровим виконавством. Забезпечення процесуально-діяльнісного напрямку базовано на репетиційному аспекті музично-виконавської діяльності щодо технологічного осягнення та відтворення продукту композиторської творчості. Класифіковано три групи вокально-хорових умінь, серед яких: група умінь у галузі вокального звукоутворення і вокальної техніки, група умінь у галузі хорового співу, група умінь у галузі осягнення та відтворення творчого задуму композитора. Результати дослідження представлено в якості визначення основних напрямів вокально-хорової роботи в закладах середньої освіти у контексті підготовки учнів до виступів у складі вокально-хорових колективів. До сутнісно-змістових аспектів вокально-хорової роботи учителів музичного мистецтва віднесено: комплексно-синкретичний характер формування вокально-хорових умінь, відповідність змісту вокально-хорової роботи музично-психологічним, організаційним, пізнавальним, вокально-технічним та музично-виконавським задачам, аксіологічно-ціннісну зорієнтованість вокально-хорової роботи, інтеграцію педагогічного інструментарію обох напрямів вокально-хорової роботи.

Ключові слова: вокально-хорова робота, особистісно-мотиваційний напрям, процесуально-діяльнісний напрям, виконавські вокально-технічні уміння, вчитель музичного мистецтва.

**Content and main directions of vocal and choral work of teachers of musical art
in the context of preparing schoolchildren for participation in vocal
and choral events**

Ren Jinyan

Postgraduate student of the Faculty of Arts named after Anatoly Avdievsky of the
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pirogova St., 02000, <https://orcid.org/0009-0004-9877-8781>

Abstract. *In the article, the author considers the current problem of forming performing vocal and choral skills in schoolchildren in the context of the main directions of systematic updating of forms, methods and means of vocal and choral work of teachers of musical art. To achieve the goal set in the article regarding the theoretical substantiation and determination of the essential and substantive aspects of the vocal and choral work of teachers of musical art in preparing students for participation in vocal and choral events, the author uses the method of theoretical analysis of the phenomenon under study to characterize its musical and psychological, vocal and technical, creative and activity, artistic and aesthetic, educational, performing and other aspects. The analysis of scientific and theoretical, methodological sources on the multifaceted issues of vocal and choral work allowed us to state its pedagogical potential in terms of the formation of practical vocal and choral skills and abilities in schoolchildren, the improvement of musical abilities, the intensification of comprehensive axiological and spiritual development, the formation*

of artistic and aesthetic tastes, ideals, value orientations, etc. The basis for the study of vocal and choral work according to the personal-motivational and procedural-activity directions in the context of their interrelation was a set of positions on the purposefulness and creative-activity nature of the process of vocal and choral work, the motivation of students to participate in public artistic vocal and choral events, the formation of a complex of knowledge in the field of vocal and choral performance. Ensuring the personal-motivational direction of vocal and choral work regarding the dialectics of the formation of students' performing vocal and choral skills is revealed in the context of pedagogical stimulation of cognitive interests and artistic and aesthetic needs related to vocal and choral performance. Ensuring the procedural-activity direction is based on the rehearsal aspect of musical and performing activity regarding the technological comprehension and reproduction of the product of the composer's creativity. Three groups of vocal and choral skills are classified, including: a group of skills in the field of vocal sound production and vocal technique, a group of skills in the field of choral singing, a group of skills in the field of comprehension and reproduction of the composer's creative idea. The results of the study are presented as a definition of the main directions of vocal and choral work in secondary education institutions in the context of preparing students for performances as part of vocal and choral groups. The essential and substantive aspects of vocal and choral work of teachers of musical art include: the complex and syncretic nature of the formation of vocal and choral skills, the correspondence of the content of vocal and choral work to musical-psychological, organizational, cognitive, vocal-technical and musical-performing tasks, the axiological and value orientation of vocal and choral work, the integration of pedagogical tools of both directions of vocal and choral work.

Keywords: *vocal and choral work, personal and motivational direction, procedural and activity direction, performing vocal and technical skills, teacher of musical art.*

Постановка проблеми. Політика постійного удосконалення системи мистецької освіти всіх рівнів, яка провадиться як в європейському просторі, так і в Китаї, супроводжується системним оновленням форм, методів і засобів фахової діяльності вчителів музичного мистецтва. Оскільки провідним сектором цієї діяльності є вокально-хорова робота, то вельми вагомого значення набуває проблема ефективного використання на уроках музичного мистецтва, під час позаурочної діяльності педагогічного інструментарію вокально-хорового навчання, за допомогою якого є можливим практичне формування музичної культури школярів безпосередньо у процесі сольного, ансамблевого, а також колективного хорового співу.

Слід зауважити, що найбільш ефективним засобом вокально-хорової роботи є саме народна пісенність завдяки природності її інтонаційного фонду, зручності для виконання й тематично-ідейного осмислення, багатій палітрі жанровості тощо, на чому наполягає А.Авдієвський [2], спираючись на свій колосальний досвід вокально-хорової роботи, узагальнений ним у програмі з музики середньої загальноосвітньої школи [1].

Занурення учнів у практичну вокально-хорову діяльність, особливо на базі народнопісенної творчості, сприяє не тільки формуванню в дітей та молоді практичних вокально-хорових умінь і навиків, розвитку музичних задатків і здібностей, але й інтенсифікує всебічне аксіологічно-духовне становлення особистості у контексті формування художньо-естетичних смаків, ідеалів, ціннісних орієнтацій тощо.

Аналіз досвіду урочної й позаурочної вокально-хорової роботи в закладах середньої освіти дозволив окреслити певну суперечність, яка існує у цій галузі мистецького навчання школярів, а саме:

між постійно зростаючим суспільним запитом підростаючого покоління щодо персональної участі у заходах, присвячених сольній, ансамблевій та колективній вокальній та вокально-хоровій діяльності, і недостатнім рівнем

методичної розробленості педагогічного інструментарію, спрямованого на підготовку учнів до участі в публічних вокально-хорових конкурсах, форумах, фестивалях тощо.

Саме необхідність розв'язання окресленої суперечності зумовила актуальність проблеми цільового теоретичного й практичного розроблення методичного забезпечення щодо форм, методів і засобів вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва, спрямованих на формування в школярів співацьких умінь і навиків, необхідних для участі у практичних вокально-хорових заходах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст і характерні особливості вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва з позицій комплексного, багатоаспектного формування в учнів співацьких умінь висвітлювались такими провідними педагогами, науковцями у галузі теорії і практики вокального, вокально-хорового навчання, як А. Авдієвський, В. Антонюк, А. Болгарський, Н.Голубицька, А. Козир, Л. Куненко, Є.Проворова, О. Хижна, І.Хоружа, Ю. Юцевич та ін. [1], [2], [9], [15], [16], [17].

Зокрема, Ю. Юцевич у своїй праці «Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу» наголошує на багатогранності методів і засобів розвитку сили співацького голосу, його тембру, а також вокально-технічних можливостей, наполягаючи водночас на врахуванні індивідуальних особливостей співака під час добору вправ, репертуару абощо [15].

Проблематика формування практичного досвіду вокального та вокально-хорового виконавства, теоретичних основ вокального звукоутворення у контексті правильного функціонування голосового апарату окреслена у науково-методичному доробку Л. Аристової, Н. Гребенюк, Д. Люша, Л. Матвєєвої, О. Прищепи, О. Прядко, Г. Стулової, Ван Їсін, Сюй Вейвей, Янь Інши та ін. [3], [13], [16], [17]. На думку китайської дослідниці Сюй Вейвей, яка дослідила процес співацької діяльності у контексті формування стабільності вокального

виконавства, саме накопичення співаком позитивного досвіду вокального та вокально-хорового виконавства є основою фахової підготовки майбутнього співака, вчителя музичного мистецтва, викладача вокальних та вокально-хорових дисциплін [13].

Питанням вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, керівника вокальних та вокально-хорових колективів у творчодіяльнісному аспекті були присвячені праці А. Авдієвського, Л. Аристової, А. Болгарського, А. Козир, Л. Степанової, І. Топчієвої, О. Філоненко, Л. Чинчевої та ін. [1], [2], [3], [4], [9], [14]. Зокрема, І. Топчієва, досліджуючи вокально-хорову підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва на основі застосування евристичних стратегій, наполягає на «...необхідності формування у студента комплексної управлінської стратегії керівництва творчим процесом ... за умови формування ... цілеспрямованих тактик вирішення творчих завдань», що дозволить майбутньому фахівцеві «вийти на самостійний рівень роботи з хором» [14, 119].

Науково-теоретичні аспекти педагогіки мистецтва, зокрема, музичної педагогіки, а також художньо-естетичного виховання дітей та молоді з психолого-педагогічних позицій розкрито у працях І. Гадалової, Н. Гузій, О. Єременко, Т. Коваль, А. Козир, Л. Ліхницької, Л. Масол, С. Науменко, О. Олексюк, Г. Падалки, Т. Сідлецької, Т. Танько та ін. [6], [8], [10], [11], [12].

Аналіз наукових праць цих дослідників дозволив стверджувати про те, що практичне колективне музикування учнів, зокрема, хоровий спів, уможлиблює не тільки музичний розвиток, але допомагає загальному художньо-естетичному становленню особистості, а також сприяє формуванню творчого мислення дитини. Г. Падалка зазначає: «Музична освіта є невід'ємним компонентом розвитку особистості. Це основоположне твердження є лейтмотивом наукових робіт в Україні, конкретизуючись у різноманітній дослідницькій діяльності...» [12, 15].

Водночас, **потребують додаткового дослідження** деякі аспекти зазначеної проблеми щодо змісту і особливостей вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва, які стосуються формування в школярів співацьких, вокально-хорових умінь і навиків, необхідних для безпосередньої участі в публічних вокально-хорових заходах – конкурсах, форумах, фестивалях. Оскільки означені аспекти дотепер залишаються невирішеними, вимагають належного висвітлення й розв'язання, то **потенційний внесок нашого дослідження** у розгляд проблеми удосконалення фахової діяльності педагога-музиканта доречно окреслити як визначення науково-теоретичних та методичних напрямів вокально-хорової роботи в закладах середньої освіти у контексті підготовки учнів до виступів у складі вокально-хорових колективів.

З огляду на зазначене вище, **метою статті** є теоретичне обґрунтування й визначення сутнісно-змістових аспектів вокально-хорової роботи учителів музичного мистецтва у контексті підготовки школярів до участі у вокально-хорових заходах.

Виклад основного матеріалу. Підходячи до викладення основних позицій дослідження, слід зазначити, що основні аспекти вокально-хорової роботи учителів музичного мистецтва у контексті підготовки школярів до участі у вокально-хорових заходах відповідають основним напрямам розвитку відповідних вокально-хорових умінь і навиків.

Дослідження цих умінь доцільно розглядати безпосередньо у контексті практичної вокально-хорової роботи згідно до особистісно-мотиваційного і процесуально-діяльнісного напрямів, які є не просто нерозривно пов'язаними між собою, але й невіддільними, якщо підходити до їх осмислення з позицій практичної діяльності. Тобто, визначаючи зміст і характерні особливості вокально-хорової роботи в закладах середньої освіти, спрямованої на формування та розвиток в учнів вокально-хорових умінь, необхідних для участі в прилюдних заходах колективного вокально-хорового музикування, доцільно

зазначити про комплексно-синкретичний характер їх формування у процесі вокально-хорового навчання.

У відповідності до особистісно-мотиваційного і процесуально-діяльнісного напрямів вокально-хорова робота вчителя музичного мистецтва структурується згідно до музично-психологічних, організаційних, пізнавальних, вокально-технічних, музично-виконавських та інших задач вокально-хорової роботи. Взаємозв'язок особистісно-мотиваційного і процесуально-діяльнісного напрямів вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва базується на наступних позиціях, до яких належать:

1)цілеспрямованість процесу вокально-хорової роботи на формування в школярів вокально-хорових умінь, необхідних учням для повноцінної участі в заходах прилюдного вокально-хорового музикування;

2)вмотивованість учнів щодо участі в прилюдних мистецьких вокально-хорових заходах;

3)сформованість в школярів теоретичної бази вокально-хорового музикування, яка ґрунтується на комплексі знань у галузі вокально-хорового виконавства;

4)творчо-діяльнісний характер процесу вокально-хорової роботи.

З огляду на зазначені вище першу та другу позиції щодо цілеспрямованості процесу вокально-хорової роботи й вмотивованості учнів щодо участі в прилюдних мистецьких вокально-хорових заходах, доцільно зазначити, що дослідження сутності та змісту вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва обумовлюється, у першу чергу, необхідністю педагогічно стимулювати мотиваційну сферу учасників шкільних хорових колективів, яка включає цілепокладання, спонукальні мотиви, пізнавальні й мистецькі інтереси, художньо-потребові спонуки, психологічні установки тощо. Саме активізація вмотивованості школярів-хористів щодо провадження виконавської вокально-хорової діяльності, а також щодо поточної репетиційної роботи як основного чинника успішного музичного виконавства, детермінує поведінку дітей по відношенню

до процесу формування в них відповідних умінь.

Щодо третьої позиції щодо необхідності сформованості в школярів теоретичної бази вокально-хорового музикування, яка ґрунтується на комплексі знань у галузі вокально-хорового виконавства, слід зауважити про нерозривний зв'язок цієї позиції із першими двома, які стосуються мотиваційної сфери. Харківський дослідник Н. Гусяков окреслив означений зв'язок мотиваційної і когнітивної сфер людини, обґрунтувавши його за рахунок присутності в будь-якому навчальному процесі емоційного фактору, який вчений вважає об'єднуючим фактором для обох цих сфер. На думку Н. Гусякова, взаємовплив мотиваційної та пізнавальної сфер «... є реципрокним, впливаючи на афективність особистісного функціонування через баланс або через превалювання однієї над іншою» [5, 22].

Особистісно-мотиваційний напрям вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва уможлиблює розгляд виконавських вокально-хорових умінь як персональної цінності особистості учня – учасника хорового колективу. Осмислення процесу вокально-хорової роботи саме з таких аксіологічно-ціннісних позицій дозволяє вчителю музичного мистецтва, хормейстерові провадити цю роботу, регулюючи її з позицій музично-педагогічного, художньо-естетичного впливу саме на мотиваційну сферу учнів.

У контексті особистісно-мотиваційного напрямку вокально-хорової роботи діалектика формування виконавських вокально-хорових умінь учнів являє собою педагогічне стимулювання інтенсифікації пізнавальних інтересів і перманентного розширення кола художньо-естетичних потреб, пов'язаних із вокально-хоровим виконавством, що сприяє підвищенню особистісно-сислової значущості репетиційної й виконавської вокально-хорової діяльності, яка поступово досягає рівня сенсу духовного життя.

У відповідності до процесуально-діяльнісного напрямку вокально-хорова робота вчителя музичного мистецтва базується на репетиційному аспекті їх музично-виконавської діяльності щодо технологічного осягнення та відтворення

продукту композиторської творчості. У даному випадку процес формування вокально-хорових умінь спрямовано на актуалізацію учнями-хористами нотного й словесного тексту партитури.

Вокально-хорова репетиційна робота пов'язана із постановкою і виконанням сукупності навчальних задач, серед яких:

ретельне ознайомлення з вокально-хоровим твором – прослуховування, розгляд художнього змісту, вдумливе опрацювання тексту, ескізне опрацювання, художньо-педагогічний аналіз;

розучування – вироблення чистого інтонування, правильного ритму, вірного вокального звукоутворення, необхідного тембрального забарвлення, штрихів та прийомів звуковедення, логічного фразування, досягнення вокально-технічної вправності, динамічної й темпової відповідності, впевненого співу в окремій хоровій партії, досягнення вокально-хорового ансамблю, координації голосу із слухом тощо.

Таким чином, розгляд вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва у контексті процесуально-діяльнісного напрямку дозволяє схарактеризувати цю роботу в якості процесу високого ступеню творчо-інтелектуальної напруженості на підставі необхідності постійного розв'язання великої кількості навчальних задач.

З огляду на вищезазначене, слід зауважити, що сутнісно-змістове наповнення вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва

детермінується метою і завданнями формування виконавських вокально-хорових умінь хористів;

актуалізується в умовах безперервного процесу постановки і вирішення музично-психологічних, організаційних, пізнавальних, вокально-технічних, музично-виконавських та інших задач вокально-хорової роботи;

спрямовується згідно до виконання окреслених задач на формування комплексу умінь вокально-хорового виконавства.

До означеного комплексу умінь вокально-хорового виконавства входять

уміння, як можна класифікувати у відповідності до трьох груп, серед яких:

група умінь у галузі вокального звукоутворення і вокальної техніки;

група умінь у галузі хорового співу;

група умінь у галузі осягнення та відтворення творчого задуму композитора.

До групи умінь у галузі вокального звукоутворення і вокальної техніки належать: уміння точного, чистого інтонування, уміння чіткого відтворення ритмічного малюнку, уміння щодо тримання правильної співацької постави, уміння щодо володіння головними й грудними резонаторами, уміння правильного набору й розподілу співацького дихання, уміння щодо єдиної манери формування голосних, уміння формування «вокального» роту, уміння щодо чіткої артикуляції словесного тексту тощо.

До групи умінь у галузі хорового співу належать уміння ансамблевого співу, тримання хорового строю, уміння щодо володіння основними різновидами співацького дихання, що застосовуються під час хорового співу, наприклад, ланцюгового, уміння впевнено й точно вести свою партію згідно із дотриманням необхідної динаміки та сили звуку, уміння співу за диригентськими жестами педагога тощо.

До групи умінь у галузі осягнення та відтворення творчого задуму композитора, спрямованих на практичну реалізацію цього задуму, належать інтерпретаційні уміння з колективного моделювання вокально-хорового інтерпретаційної концепції музичного твору, уміння комунікативно-сценічного втілення художнього образу музичного твору, елементарні уміння з володіння засобами виконавського артистизму (міміка, пластика, костюм, поведінка на сцені тощо).

Таким чином, третя група умінь у галузі осягнення та відтворення творчого задуму композитора умінь у галузі осягнення та відтворення творчого задуму композитора, пов'язана із творчо-діяльнісним характером процесу вокально-хорової роботи, забезпечується творчою активністю учнів щодо здатності до музичної

комунікації із слухацькою аудиторією. Творча активність учасників шкільного хорового колективу здійснює свій прояв у здатності до участі у створенні художньої інтерпретації музичних творів, у прояві творчої уяви й фантазії не тільки під час інтерпретаційної діяльності, а й у безпосередньому виконанні на сцені вокально-хорових творів, у втіленні й реалізації творчого задуму композитора.

Слід зауважити, що творча активність учнів-хористів забезпечує результативність вокально-хорової роботи щодо їх підготовки до публічних вокально-хорових заходів у контексті музичної комунікації виконавців із слухацькою аудиторією, яка реалізується шляхом артистичної поведінки учнів на сцені під час музичного виконання.

Результати дослідження полягають у встановленні основних напрямів вокально-хорової роботи в закладах середньої освіти у контексті підготовки учнів до виступів у складі вокально-хорових колективів, до яких належать:

особистісно-мотиваційний напрям, що передбачає для методичного забезпечення цілеспрямованості процесу вокально-хорової роботи на формування в школярів вокально-хорових умінь, а також для мотивування учнів до участі в прилюдних мистецьких вокально-хорових заходах, застосування у процесі вокально-хорової роботи сукупності методів і засобів стимулювання мотивації вокально-хорового навчання, серед яких дидактичні та симуляційні ігри, навчальні дискусії, інсценізації вокально-хорових творів, методи ранжування вокально-хорових досягнень, методи схвалення, заохочення тощо;

процесуально-діяльнісний напрям, що передбачає для методичного забезпечення сформованості в школярів теоретичної бази вокально-хорового музикування, а також для забезпечення творчо-діялісного характеру навчального процесу, застосування у процесі вокально-хорової роботи сукупності методів і засобів активізації пізнавальної діяльності й творчої активності школярів, серед яких евристичні, інтерактивні, вербальні, образно-демонстраційні, проєктивні методи, методи ескізного опрацювання, тренінги креативності мислення тощо.

Висновки. З огляду на вищезазначене, доречно окреслити наступні сутнісно-змістові аспекти вокально-хорової роботи учителів музичного мистецтва у контексті підготовки школярів до участі у вокально-хорових заходах, а саме:

комплексно-синкретичний характер формування виконавських вокально-хорових умінь в учнів-хористів у процесі вокально-хорової роботи;

високий ступінь творчо-інтелектуальної напруженості процесу вокально-хорової роботи на підставі необхідності постійного розв'язання великої кількості навчальних задач;

відповідність змісту вокально-хорової роботи музично-психологічним, організаційним, пізнавальним, вокально-технічним, музично-виконавським та іншим поставленим задачам;

аксіологічно-ціннісна зорієнтованість вокально-хорової роботи на підвищення особистісно-сміслової значущості репетиційної й виконавської вокально-хорової діяльності шляхом регулювання музично-педагогічного, художньо-естетичного впливу на мотиваційну сферу учнів;

творчо-діяльнісна сконцентрованість вокально-хорової роботи на технологічному осягненні та відтворенні творчого задуму композитора;

інтеграція педагогічного інструментарію для забезпечення ефективної взаємодії особистісно-мотиваційного і процесуально-діяльнісного напрямів вокально-хорової роботи.

Список використаних джерел

1. Авдієвський А.Т. Формування особистості на ґрунті національно-культурного відродження. Мистецтво в школі. Київ, 1996, С. 80-83, Вип.№ 1.

2. Авдієвський А.Т., Болгарський А.Г., Гадалова І.М. Проект програм з музики середньої загальноосвітньої школи та позакласна робота з музики 1-4 класи. Київ: Освіта, 1991. 74 с.

3. Аристова Л.С. Методика музичного навчання та виховання: навч.-метод. Посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с.
4. Болгарський А. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ / А. Болгарський, Г. Сагайдак. Київ: Музична Україна, 1987. 240 с.
5. Густяков Н.А. Психологія мотивації мислення. Харків: ХДУ. 1993. 63 с.
6. Єременко О.В. Теорія і методика розвитку музичного сприймання в учнів основної школи: методичний посібник. Суми: Сум. держ. пед. ун-т, 2003. 141с.
7. Замишляєв Д. Теоретичні засади формування професійних компетенцій у процесі інтерпретаторської діяльності студентів класу ударних інструментів. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання. Збірник наукових праць. Випуск 5. Том 1., 2025, С. 70-78.
8. Коваль Т. Формування мистецької компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами театрального мистецтва. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання. Збірник наукових праць. Випуск 5. Том 1., 2025, С. 80-84.
9. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. Київ: НПУ імені М. Драгоманова, 2008. 378 с.
10. Масол Л.М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
11. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України. 2008. 274 с.
12. Падалка Г.М. Теорія і методика музичної освіти: історія, перспективи розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Зб. наук. пр. Вип. 16 (21). Частина 1. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. С.12-19.

13. Сюй Вейвей. Виконавська стабільність майбутнього вчителя музики: сутність і характерні особливості. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія та методика мистецької освіти. Випуск 25 (30). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 51-54.

14. Топчієва І.О. Перспективи використання евристичних стратегій у процесі підготовки студентів до роботи з хором. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Зб. наук. пр. Вип. 16 (21). Частина 1. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. С.117-120.

15. Юцевич Ю.С. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. Навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН. 1998. 160 с.

16. Янь Інши. Формування вокально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як складова підготовки фахівців нового формату. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Київ: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. Вип. 28. С. 173-181.

17. Khoruzha O., Wang Yixing. Essence and content of the vocal competence for future music teacher in vocational training. Science and education. Collektion of scientific articles. Submitted for review in Conference Proceedings Citation Index. Social Sciences&Humanities (CPCI-GmbH). P.379-382.